

Издаје сваког четвртка
на црквином јављању

Поштом се издаје у Црној Гори, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

Свакој броју 4 жак
на поштомарку 3 —
на поштомарку 1 —
за Србију с ост. државама
поштомарку 16 ордана
на поштомарку 8 —
на три мјесеца 4 —
у ваљву.

З Е Т А

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ФИЛИП И. КОВАЧЕВИЋ.

Претплата из Црне Го-
ре и она ниског цинау од
својих уредника.

Претплата из Србије у-
пућује се Београду На-
пољу у Виноград, а из дру-
гих држава под адресом
P. Radeković Sastog,
тад. Ветуџа.

Претплату примају сви
важни књижари и мо-
нахијске експедиције. По-
штомаркума наплаћује се при-
мају се.

Број 4.

Пет и ње, 1. Августа 1885.

Година I.

РУСТЕМ И ЗОРАБ.

(ИЗ ШАХ-НАМЕ.)

По пријеводу Жуковскога од Стевана Ј. Ивановића.

ГЛАВА ДЕВЕТА.

РУСТЕМ.

V. NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
ЂУРИЋ
CRNO

Из крај свога дугауши се сна, /
Рустем је тек још за дијем мога /
У даљину виђети прашкину /
Што'но се је за војском дивала. /
А њо прије стан био прашка, /
Ту је ноће и пусто и празно, /
Тек зелени што'но јоште шатор /
У сред стана, усамљен стојаше, /
И у страни шатори сабулски, /
Ђе'но Зенар славни предвођаше. /
Онда Рустем доваа к себи брата, /
И овако њему зборит' поје: /
„Мој Зенаре, сав се је свршило: /
Сада ноћи и сному Турану /
Са Правом то од мене јави; /
А Хецуру саободу поврати, /
Власт му врни над бјелим замком /
И реци му: Од Зораба то је /
Ке'не киза, за нести у твоју! /
На њени капат' олађу Турману: /
Зораб те бе, за добре савјете /
И за вјерност к цару Афрјаџу. /
Будућине, пушта га њи с миром. /
И сам кон га до међе туранике /
Напратити с дружином сабулском: /
А кад уста с дружином избраном /
До тураниких осиратних граница, /
У сусједном бјелимом грљу, /
Семангму, сврнућем Зенаре, /
И царској хени ту квери Темни /
Дати ову позлаћену зовту; /
Смога нази, са ње она крица /
Да се како не старе, Зенаре! /
Јер једини то ј' мајини остатка /
Од јединца некинога сина: /
А такође предај јој оружје /
И опрему његову убоју,

Пок се жалост увиђадено мајко /
Тијем сити за својим сном . . . /
А кад видини, ти, да она тужна /
Стане плакат' горко, без престава, /
Их јој стано грчевито чама, /
Их'вук гласна, но пренма грсти /
И кад стане злати непрориди, /
С оштрајем се мене сина: /
То јој онда за утјеху кажи, /
Кадан си ме оставио овде, /
До предани ти у Семангму, /
На се олађу поврати, Зенаре, /
Од њеши и довои о којој. /
Тоб'не чак, . . . а ја ћу чекати /
Тебе овде и ноћу и дану, /
А када се са пута повратити, /
Предатку ти сина — моје благо — /
И ти кеш га пониж' одаде. /
Пракен од сие Рустемове војске, /
С вељом чапшју у Сабулстану.“

VI.

И брзо се Зенар опремно /
И пошло на тужноне путу . . . /
Остајем Рустем проговори: /
„Донесите мој шатор вољни /
Јер је с мјеста кобнага не могу /
На коме сам поубио сина; /
Он док ми је био у животи, /
Жујдо је да над њиме стоји /
Зелен-шатор она његова: /
На тек стоји бар над њиме мртвим.“ /
Мако врме за тим потрајадо, /
А над момком снавајућим мирно /
Непробудним, вјерним савном смрти, /
Синици се разане шатор, /
Отад сина својим рукам /
Ту протр'о на нуру-визиме, /
Понираване дахом миршавим, /
Покриво га свилом и кадином, /
А осуо свега са цијјећем: /
Тако жића окружен чарима, /
Он је дежа' туна међу њима, /
Оном хладном огрљем свирџу, /
Посеје тог је Рустем приравно

Своме сину обред потребека :
 Пред шатором својом окупишати
 Силу војску свог Сабунистана,
 Овако је њој заповједило :
 „Сваког дана, а све по два пута —
 Јутром кад се сјајно сунце рађа
 И вечером када сједа сунце,
 Уз свираку злата и борња,
 Уз грмљаву тежких бубњева,
 С развијеним родом барјацима,
 И с бдештељом опремом војничком :
 Да пролази војска пред шатором*.
 Коњани се гриве остригоше,
 Талабаси, свире и борње
 С црвијем се обавише платнио ;
 Отлабино тргна на дуче
 А коњла се к земљи обрнуше !
 И пред војском Руستم по ишање,
 Већ сјеђаше нун туге над сином,
 И с мртвијем, ка' да жив бијаше,
 Он вођаше тихану бесједу :
 Јутром му је 'вако говорио :
 „О Зораба ! о једини сине !
 Труба зучи — ти једнако спаваш¹²
 А вечером Руستم говорио :
 „О Зораба, о мој мили сине,
 Сунце јарко већ земљу отаџла —
 И ти беш је скоро оставио¹⁴
 Денег дана тако је провео
 Он без сна и без сваке хране,
 Зигурн тугом странном, неутјешном.

VII.

И у један од тих девет дана,
 Једне ноћи пред само савјешче,
 Напичице, бао кил гвоздени,
 Уредно је Руستم над Зораба¹³
 И он сављич бјеше и нећешче,
 А шатору савшеном дета
 Растворена пируко бијашу ;
 И кроз њих се ошарено небо
 Јутренијем, славим полу-јањем,
 Једва-једва сумрачно виђаше.
 На један пут, једна сивка б'јела
 На тој б'јелој пустињи се јави,
 Па ка' оно да е' од ње отуки
 Она тило, ка' дах повјетарца.
 Под Руستمов зелени шатор зуче.
 То предњика бијаше ђевојка,
 Када туза она виђе мртвог,
 Она му се ка' у сивној тузи,
 Испод нога прострије по земљи ;
 И чујаше е' у нијемој ноћи
 Бјено сизно и горко плаваље
 Ка'но тихи ромон од истока ;
 Посеђе скинув покровца с лица
 Како да лице дуго је гледала,
 Којим 'но је смрт овладала :
 На њем б'јеху затворено очи,
 А нијема и бијела уста,
 И ка' мрамор хладно бјеше чело !
 Ова мртвог у чело, у уста
 И у очи у мртве подући,
 Па му мртву нијенца на главу
 Од лавора и евијешких ружа ;
 И покри та опет са покровом,
 Па се по том тучо удаљила
 И у ваздух (ка'но с њим сивнеца)
 Ноћни се је брао изгубила.
 Под шатором опет оште падуо,
 Тек с нетока што бијаше небо
 Стало много, много руменије ;
 Усмађено тамо је горјела
 Тихим сјајем звијезда јаница.
 И аваше Руستم што то било,

У дромљавом тешком забораву,
 Тесе мучно он мислише : „Сак је !¹⁴
 Но када је, при рађању сунца,
 Он с мртвога скинуо покровца,
 Да му јутром рече : „добро јутро !¹⁴
 Тег онда је видио на глави
 Своме сину вијенац златни
 Сав из ружа и из лаворне. *)

VII.

На довоги дан из Семенгама
 Са дружином Зевер се поврати,
 Кад под шатор он савлени уђе,
 Он видије ће над мртвим сином
 Руستم сједа, принапућан гласном
 К челу хладном мртвога једнаца.
 И сједећ бијашу му власи
 На усакле бијеше образе
 Мртвог наје, у дивљем нареду.
 Кад брат уђе, он подјача очи.
 А брат ленту ону, још кривау,
 Пред њим мотну на т'јело Зораба.
 Кад је виђе, Руستم вас се стресе,
 На овако заштитиваг¹² пође :
 „О мој брате, о, зашто Зевер,
 Ти допеше патраг моју ленту²⁴
 А Зевер му одговори : „Тамо
 Она нужна ником нише није !¹²
 И Руستم је био разумно
 То ријечи страшно значење,
 На снуждено он је опет лице
 Ниљубило уз чело Зораба.
 И страховити покој његов није
 Тула нико симо наручити.
 А кад друго јутро освајало
 И кад зором Руستمова војска
 Уредно пред шатором стада ;
 Руستم, сву ноћ она по сиклонјани,
 А све сједећ над мртвијем сином,
 Опет је брату говорио :
 „О Зевер, о рођени брате,
 Сад мој Зелен обалите шатор
 И од мене узмите Зораба ;
 А' најријечи доведите овђе
 Звијенацтор Зорабова хата*.
 А када му хата обедоно,
 Посрбући, ка' од боче тенке,
 Он нађе, блијед, пред шатором,
 На аналца и тужно и горко,
 Када виђе коња бже јунака.
 Он шатору отурио лета
 И сиване кољу покорао
 Генодара под шатором мртва,
 Под шатором жива затлегуниш ;
 Хат се силни страшно пренерау ;
 И опунити тужно дође главу,
 Грива му се оцу по земљици.
 Онда Руستم, с обавије руке,
 Обухвати добром хату главу,
 Нељуби га мећу очи црне
 И сиви му ону уду тврду,
 Па овако њему проговори :

* Оно је долазила Гурдаерид, једна која је била у послати бијелогата Замка, која командирала, и кад је стигла турнека војска у Ипацу и изашла на бјеша Замка, онда изаше други командант Замка — Хечир — Зорабу на везди, на га ће се узати живи. Онда она ђевојка — Гурдаерид — обуче се у мртво калме и лаване Зораба на везди. По Зораб кад изаше се кабије јој одузме из руке, по њане шлем с главе и просту ју се косе и онда види Зораб да је ђевојка и — у њу се залуби ! Она га живиш ричицима преврати те пушти у Замка и обећа му да ће му се предати по кад уђе, она му се бјеше каже да о томе и не мисли, т. ј. е предати ; кажи му да га залуби, да је он живи и предати о да га живи преко свега на свијету. Јер он иде на отуриш смрт, јер да ће — како што и хоће — пожелити еше Ирацине, онтер же најди савје пожити от Руستم, јер је Руستم тако страпа да му је све живо — човек и живиер — живица. И кад се буде — кад он погине — обећа му да ће доћи и ожалити његов прерав свршата, које је у живица. Преводилац.

„А сад ником, о хато Зорабо,
 Ти не служи; слободан си од сад!⁴
 И ниметин кољ га раауино;
 Он ајража жалосно и грозно,
 На одскоци сваком ужањеним
 И летећи ка' вихор — ницешу;
 И од тада њега више није
 Нит' ко друго ниш га видио.
 Онда к брату својо обринуш о'
 Овако је Рустем говорио:
 „Тоб' Зеваре и мојоји војсци
 Ја предајем ово мога оина;
 Носито га у Сабулнстау
 И тамо га, на црквене гробљу,
 (Бе бих радо ја лега' за њега,
 Да бих мога' тијем пробудити
 Њега од сна вјечнота смрти),
 Сахранито сјајно до предака.
 А итери нашој што жуђела
 Тако сино од мене упука,
 Кажи да јој ја нишаем упука,
 У красоти и душе и г'јела,
 У прегнућу, у јунашкој снази,
 Какиог земља већ виђела није,
 Мој Зеваре, од њена постака!
 Каж' био б' јој у воји по свему,
 Тек порока да нема јединога —
 Њзаа у груд оцем усањеног!

А ја хоћу сѝм остати овђе,
 Зашто остат' што во са ипом бити?
 О том нико неа знаг' по тражи!
 Поздравито и кажито: „С Богом!⁴
 Моје царству и моје народу.
 Ја на тебе остављам, Зеваре,
 Да ми вољу непунчи помашљу,
 У Сабулу јер ја пољм небу;
 Ја не могу више поладати
 Очи мијеке нит' бляжких рољани;
 У пуствину тек сѝм себо овђе
 Хоћу мучит', и крилатог мија
 — Јад што гриво моју дуну — убит'.
 То ће бити мој похити пошљедњ,
 Ал' најтежје од свијех до сада:
 Змај је свирѝх, он пламеног динио
 И оштроко; по хитје ми е Богом,
 И ереша ја пут за вавда био,
 И будито срећни и не туж'те,
 Што сто самини ки доши ољмо,
 А што патраг без мене идете —
 То бат' мора, па на вијек е Богом!
 А над тамо стапу о Рустему
 Гонорити, кад стапу питати:
 „Куда нам се Рустем љео, куда?
 Одговорѝте свакоме: „Не зна о!⁴“

(Свршетак „Рустема и Зораба“.)

Г Е Т Е
 NACIONALNA BIBLIOTEKA И НЕГОВА
 НАРОДНА БИБЛИОТЕКА И
 ЦРНОГОРСКА ДУБОВИЦА
 ЦРНОЈЕВИЋ
 (Шаставак).

— Но како то прелази на pjesму? По чему ти познатији да је која pjesма од сичијавог pjesника, из груди сичијавак?

— По ономе по чему и човјека у тој болести. Ти знаш да свако сичијаво чељаде, особито у оне врсте сичије те је Инглези зову flowering death, цвјетна смрт. а така је јамачно била Бранкова болест, има на себи особите знаке: подужи, сухи врат, шљиваста рамена, уске или платне груди, особито пак вавредно свијетле очи, неки особити, тако рећи мастан сјај, немирна, желан, ланком и глед, нос усукан, лице мршава, контуљаво, кожа обично врло њескла, ал' закарена живини руменином, које никад не оставља лице, само је у обичном стању често зокружено, јасно одлучено од околине. Кад се ти знаци знају на каквом чељадцу, онда лекарна наука вели да то чељаде има habitus hecticus. Осим тога, у етиолошком погледу, ваља знати, да је у таква вавредно развијена похота, више по у најснажијег здравог чељадца, а похота им је у узрочној вези, у кобном укрштају са болошћу; једна другу храни и распаљује.

Сад, према томе, узми како Миња Вукомаловићна оншеје Бранка:

— — — Испод чеља сичјеваше око неопичијем сјајем. До јако не видјех тијех очвију и тешко их је г'јје и видјети. По разрезу велике на омет у главу утекли,

свијетлаше испод мрних трепавица њеком особитом сивовесикастом бојом и одударачу чудновитог од мршијех, поносно узвијенијех вјећа. *И сјај и израз вјеме им са свијем неопичијем, рекла бих, надасман и вијеран тумач pjesничке душе. Нос бјеше у размаку нојак па полагање од чеља до доље са свијем правно, али све усуканије. — — — Лице бјеше с приједа пошироко, сувошавно, на по гдје-гдје лако пропунчије ружево од костију. Тијем доби особита изрзава — — —, косица на лицу танка, лека, увијек заруђела. Чам би ради чега дошао и најмије у ватру, осули би му се по лишу жепрака румеи.*

Своје усоме на тјелесног Бранка заврнује г.ђа Миња оним:

„Пегдје сам чула, да се једном пливањем утргао и да је баш тако запатио плну оне болетине (јектике). Неки опет веле, да је а њу часлиједно од своје мајке, јер му је и мајка млада умрла.“^{*)}

Тек три године послије но што је то, Вукола Миња смотрила на Бранку, могло је бити свакоме јасно, да тај „сепсим неопичијем сјај и изрза, којјјем сичјеваше око

^{*)} В. „Ора“, велики илустрирани календар за год. 1878, ступ. 9—12, презентацио у изд. бр. Поповића: Најомиљенији pjesме Бранка Радичевића и у седмом издању Песма Бранка Радичевића бр. Јовановића у Панчеву.

Бранково“ пије, па жалост, био само „тумач ијесничке душе“, по погланто знак сичије, наговјештајујући му немишљивошћу јамачношћу скори flowering death.“

— То се све тиче пјесника, „тјелесног“ пјесника, по ја те питах: какве знаке сичијаности находим на пјесмама његовим?

— Исте које и на њему. Мјесто „необичног сјаја, сасвим необичног израза ошви“, ти видиш необично как и темал стих, и ако кад-и-кад непоуздан и трепетљив, као сјај очију у ијестне сичије, видиш врло лијепо, скоро непотрјебан језик, а без јаке осебине, видиш силне жеље, жеље немогуће, којима није допрела снага, видиш темпу и скокове за вишом композицијом, које прелазе зрпсу основу пјесничкову те ударају већ у драмску област, за коју нека ни позива, ни спреме, ни искуства живога; у таким случајима, као у Стојању и Урошу му, пјесма ти дише оним кратким, ошљивим дахом, као кад се евохобно члуде неће уз брдо, чисто чујем као дахне. Мјесто „жарке румена“, мјесто „ијесне зарућености“, видиш облатост, пребујност увсика, заноса и опсеа, чујем, са врло малим изузетком, како ти пјесма много говора а мало калке. Као што се сичијавац у неодољивој похоти више зачима за тјелесним уживањем но што би здравом организму била потреба, нешто се тако у пјесми више спречава но што би то захтјевала прича, мисао и чуство што има за пјела.

— Све нека би то било и тако. Но дај ми једном који примјер.

— Лијено. По престајеш да га (судом) ке чујеш, не по дапањеш стању лине књижевности? Јер историјске важности тих пјесма нијесам видио.

— А што тако? Муцио је судим пјесника без његовог доба.

— То и не мислим; на против, науимо сам своју главу примједоу надосети на једну крупну појаву баш по његовом доба. Но ако које пјесме нијесу таксе да прејаве пјесника за неколико вијекова, није вриједно о њему ни говорити; Бранко су пак његове пјесме лијено прејавиле. У осталим, ја се можда не бих ни упуштао у суђење апсолутне вриједности Бранкове виле, да није најновији бранилац му, да речем Бранков Бранко, опомадне у истој овој „Зети“ стао на то стацовиште.

— На нека ти буде, само дај примјере.

— Из прве године Бранкова цјевања, 1843-ће, имамо ове пјесме:

Дјевојка на студениу (Јула),

Путник на уранк (Новембра),

Путник и тина (21. Новембра),

Ноћ на ноћ (25. Новембра),

Циц! (27. Новембра),

Туђин (истога дана),

Ајдук (1. Децембра),

Путу крај (5. Децембра),

Враголије (6. Децембра),

Сретаи настир (Децембра),

и

Драги (25. Децембра).

Бранко је онда био у својој двадесетој години, кад је сачинао тих десетак пјесма. Да сам ја уредник кањског књижевног листа, на да ми је млади пјесник пошлео те пјесме да их штампам и да му штинем свој суд у Карловце, где савршује „латинску школу“, ја бих му

их, разумије се, с драге воље штампано, и ишао бих му од прилике овако:

„Млади пријатељу,

„Хвала вам на припосланим пјесмицама које ће бити на диму моме луту. Но ви хоћете да чујете мој суд, а младићу, почетнику, на био он ипаче најдаровитији, најгенјалијнији, може користити најстрожији суд. Био бих вам непријатељ кад бих вам га одрекао. Рекао бих да од ваших једнаких пјесмица, само двије имају трајне вриједности, а то су: Дјевојка на студениу и Циц! — Лијена је, нула поета и пјвијета и Враголије, но не бих вас радо видио даље на том путу. Те пјесмине најају младићу Еркула пјесничког; по пјеснички Еркула имају, као и онај језински полућоб, по коју тују коју нис се пушта око колџијење да их удави. Чини ми се да се и вашој колџијени прилику гује, тампа диле, нешто као у језинског ироја. Једна се зове похота, а друга — неучење, или бар, неодољиво учење. Осим Ајдука, Циц! и, у веокако, Туђина, све су вам остале пјесмине љубавне. То је у више доба природно и не пада ми на ум замјерити вам то. Но вас као да не заноси једна друга, једна изабраница, коју би ваша мариша узнијела, идејализвала, вас не распаљује начело, ваш идејал као да није целина жеље, није освиња, душевна жеља, но респиративни органи јој, оно што вас привлачи — се n'est pas la femme, c'est la femme. А у том стању душевног лако се љубав изопача у прету похоту, а то је крај свакој нојесји.

„Што се тиче друге гује, неодољовог учења, штаћете ме, од куда добот на ту мисао. Ви ме смисл наведоста, што што плазачисте свакој пјесми дан или бар мјесец постојак. Према томе почели сте ијесати Јула, ишаво кад је вријеме пошитами и кад вриједан хак најмања има вријеме да се састаје с вилот. А за вријеме историјске кад је дан то била најзвезда, најелементнија збавка, умјекост сављим; па тек опет почесте Новембра и Децембра, кад је најзгодније вријеме за учење. Па бар да вам је увијек била правна потреба цјевања, аз' ви сте то чинили освидно и преко потребе, а то вам само може шкодити. Ви сте 27. Новембра написали Циц!, врло лијепо „шармантно“ пјесмицу, с којом би и најбољи директ пјесник могао за тај дан бити задовољан те не би могао рећи: perdidit diem. Но вама се чинило да то није доста те да бисте изгубили дан кад не бисте сачејали још и Туђина, пјесму слабу, вјерујте ми, врло слабу. Ваша је вила била задовољна кад есте отпјесали Циц!, па је одмах сретна одетијела, те Туђина морадосте сиршити сам, без виле, invita Милета — Лијен је и похваљан бравач у Ајдуку; виша лакоћа у стиху и слику, ваш младић полет може нам па том пољу доијети још дивног пјвијета; само се чувајте неинјености, као што је у вашем стиху:

Да т' оседам ко нарина;
Да виш како агађина.

На онда даље:

Па да т' онда дочнем срећу;
Да ти главу ерубим псебу;
п т. л.

Поред све мрљаве на Турке те крајње суровости не голе читачицу, у кога је мало развијенија свијест о лепоти, а остали се треба да се вас тину. Исто се тако чувајте „дрозоловија“, као што га има у вашем Ајдуку, у стиху:

Само још једна ноћ остала му је да дута по свијету, и он је намерно, да се те ноћи како год одести ковачу. Зато украде мисли, јер је знао да стари Чуб неће ноћи опућати у гости. Куће им нијесу тако блазу: пут је водио поред водоспне, на мило гробља, а све поред околца. Варуха га може бити и призмава Чуба по мјесечини, али по мрак у тешко да би се икакво оставио тоду ноћ. А, конач, који се нешто одавно побржао с Чубом, не би му смисло још завршити, па да је још и три пута тако јак.

Тек што је јаво украј мјесца, по свему се свијету тако смрчало, да нико не би могао наћи ни у криму, а камо да ону Јакоњу. Врштина, кад се најде у мрак, стаде је вриска, а јаво је узе за руку и стаде јој шапнати то, што обично шапну свему жанском роду.

Чујно је то на овоме свијету! Све што на њему живи, оно се труди, да стигне и престане једно другога. Прије је то било, да у Миргороду (овукица варош у полтавској губернији) само начелник носи шубу од чоје, а мали чиновници кодуке, али сад — охем! — и пошленик писар кукује чоху по шест гривенца *) ариши. Чатај је ту онамаде од чоха начелник широке чакшире и преску. Једном ријечи, све иде међу дуго! А ја бих се смисо глатити, да ће миониги бити за чудо, што је и јаво амо погодио. То још нех је престо, али он сигурно мисли, да је лијеп, а само фигура — саучај те боже, чиста погледати стид, и он се, проматљиви, омет пушито да тражи женскихјех састанка. Причувам.

— Тако, ти куме још нијес био у Јакоњу у новој хати? говори конач Чуб средњовјечном мужику с обрасом брадом, што је показивао, да већ неколико нећеља јој се није призицао окривак косе, чим се мужици брају — тамо ће понас да буде добро напомиње, немој да оксинаш! Говорил он, Чуб попријетко све, устачо шубару, узе у руку капају, да се брину од паса и . . . вошито погледа лијево, десно, али отајо још је ово јаво? погледај, виђи, напаша.

— Шта ти је? вели кум и погледа горе.

— Како што? мјесца нема! БИБЛИОТЕКА

— Чуда чуда, аљва мјесца нема!

— Тако и јест, врштина Чуб није Чубе. Свако дојој да бине на тиче, Калоској капији — слија је трабадо се ушлеести, да ми пола одшпоти чашину — јаво, аластас га било . . . као заурядити. Док сам сједио у хати, лијепе, мјесечина као кад тек што наиђо, а оно види, ох, чудно понабије!

Чуб још до хати говорио и невола, миселни шта да ради. Хтејо му се по слики начин да пође Јакоњу, јој је већ епакино и кмет и владичини ијевач и тропач. Милко, који је поначицао тако шаде, да су се Кирилс ватали за драб од смјеха. Већ је видно и парелуху на стичу, и оно је то било примамљиво, али ад тавна ноћ му је говорила, да је за неким бољо. Запало би ту дулу, на лијепо сдуљало некоме пријеме, које тек што нијесу потенло. Не хоћи онет Јакоњу — срмота, прекорнје га да је лијеп или странџинал.

— Тако, куме, нема мјесца, вели даље Чуб.

— Нема.

— Ваља чуда, хјј ми де, да ширкени, у тебе је, куме, добар дуван, хо ја наладни!

— Како прата добар, одговара се кум, раскривајући јесу с пароним.

— Ја памтни, вели Чуб, мени донесе једном нокоји еричар дувана из Вискија, ех, то бине дуван! А слушај, ноћ са свијем тавна!

— А ми да останемо код куће, продужи кум држећи руку за врата.

Да кум се рече ово, Чуб би сигурно остао дома, али као да му ово би пријекор и он намах прихвати: а јзк, куме, бога ми ваља чин, не може се дружити, не може нико, ваља шн. Рекао то, скоро да се поварао, но онет није друго посудамо, то га је примрало, да пође. Куму је било све једно или или сједити дома, он се пољена по затиљу, узе штак и два кума поноше путем к Јаконовој хати.

Да сад видимо шта чини лијепа ћерка Чубова.

Оксана се још није навршила седамнаест година, а већ се по свему свијету и с оно стране Давкоње говорише само о њој. Мисли су разгасали, да је она најљепша девојка у олу и да тако још никад није било, па неће ни бити. Они је све то знала и било јој је мило, носила се тјом. Мисли му шила за њом као бјесомично, а она бонис, носила, ни с једним да би ријечи, тако их је мило и разгасала. Само конач се наврало, нику од ње, и ако није био бољо ереће од осталих сеоских момака. Кад лије Чуб, Оксана се још дуго шарјавала гласа да се у мало огулодаче, мило јој је било гледати себе тако младу и лијепу.

— Што уе дуци наизмисли оборита, да сам ја лијепша, говорила је, баш निकоло! Немају друга разговора, на то ти је. Зар су црне оборице и моје очи тако лијепе, да из равних нева? Кајва је девојта у том невољеричи неку, на лицу, на уснама — шта је ту тако лијепо? Па косе, уз, од њих се може човјек препанути! Ја баш видим, да са свијем нијесам лијепа. За тијел понајече мало огледало на онет проговори: Не, лијепа сам ја, ашта ја сам врло лијеп, благо томе, чия будем: мој муж ће ме дубити, чудо како ће ме дубити!

— Смијеније девојке, проговори лагано конач улазећи у хату. Цијели сат стоје пред огледалом, и још јој није доста, по свему себе хвали.

— Што, ви жонца, ја вам пријем пар, не! Прво погледајте на мене, како сам лијепа. У мене је когула подашта црвеном свилом, а улстљива у коси, какви су! То ни још није нијесте авјели.

Смијући се окрене се по кући и виђе конач, на стаде. На лицу јој се развио ружан, паражујући зар тијем недовољство.

— Зашто си дошао овнго? стаде викати на конач. Јајни зашпатају опушти руке као мило дијете. Видиш ти нега, продужи напомиње, ви си мајстори идети овако, како лијепо знате кад она долази вата. А што, је ли готов мој сандук, да?

— Бине готов, ерије мило, полаје прашина хо бити готов. Да знаш, колико сам мике видео с њине, дана дана вели сам палало из коначине. Зато ји у једне оповоске ћерке нећа сам трајој саудука. Онако жонко ји капетују у Полтаву нијесам отијати. Не дути се на мене, дај, да сједим код тебе, охем ли?

— Охем ли? хо ми брину?

Девојка онет узе огледало и стадо поправљати косе, што јој се бинају пресуло ниш чело.

— О, лијепа Оксана, дај да те пољубим, рече конач објави руке око девојчинијех паса. Но Оксана се истриже од њега: Што, још ти није доста, шта сам те пуштала да еједеш до мене? Ајде аботи, све су ти руке црне, сигурно си и мене задрало.

За тијем узе огледало и онет се пово огледасти.

— Но мари ти она да мене колико за лавек сијег, вели конач обрви главу. Она се свачиш шна, а ја стојач пред њом као делак и не мичем очује с ње. Боже, што небих дво, да могу завршити у њесно ерице, да знам како бегетише. Ај! онет, сигурно никога, њо није ни за кога стало, она је здвољна сама собли.

— Је ли истина, вели девојка, да је твоја мика вјештина? Ту је надуши смјех и стадо се слатко цокерати. Тај смјех као да се одвиало у грлу ковачу и њему би несесно, што не може излубити то свејде, лијепо, девојчино лице.

— Да, што се мене тиче мика! Кад ти кажем, сад да ме зовне цар и рече: —Ковачу Вакула, иши и мене, што је најљепше у мом царству; зановјуди, да ти изачне азлугу ковачину и да кучије ерибиним чењем! Ја бих рекао: не лу ти, царе, ишита, ни драгих аменова, ни азлатно коначине, дај ми само моју Оксану.

— Е да, а шта ће рећи мој отац? Ето веле, обо да ме жени твојим миком. Уз, како ми је дашти, хо су већ те девојке. На и мислићу ће доћи с њима. Бидић ми рада мало профетрати с њима.

— Зар радије него са мном? пита конач.

— То се тек разумије! А ко то куши на врата? Сигурно девојке с момцима.

— Шта ће се вино чекати, вели конач, она се смиле, а

*) Гривенлак 10 копенка.

ни. Дај, да идем! Аз' омет ћу вишети, ко то смије војити с Вакузом, вишољу, нота то Османа Бетонина, па ћу га тако одучити, да му више не пада на ум пререснити овај праг.

На вратима се заму дуна, а неко с двоја завика: «Отвори!»

— Стан, ја ћу отворити, рече конач и пође вратима у намјери, да дочека на пашу првог момка, који се узео у хату.

Све више и више било је студено. Тако горје тако, да је ђаво стао сјакнути с једног конита на друго и дицати себи у руке, хотећи тијем што више да их загрије. Да божо, муза је то била ђавољу наизја на тиму студен из пакла, ће је, како је познато, много тожице но у нас. Вршници је такође било студено и ако је била толико обучена, па подигну руке у нос стаде лећети право и димљаву, из ког је изишело. Ђаво одмах да вом тако, да се обоје нађе у престојаној пећи меку главинама.

Чутина лагано отвори везанак на шећи, да види није ли јој син Вакуза дошао госте к себи у хату, но видјен, да никуда нема, лагано се проуче кроз пећ, свуче козду и нико ни помислити не би могао, да је мало прије она мста јакла на четга.

Малка конач Вакузе имала је до четредесет година. Она није је била ружна ни лепица. А тужно је и бити лепицом у тижм годинама. Но она је некако знала прикуша к себи и најпосебнојтеј козак (војина, мимогред било речено, није баш денога прирасла за срце). И њој је вишо и кмет и ђавол Осни Никсворовић (наравно, кад га ђавоновица не види) и конач Корниј Чуб, и конач Касијан Пуншбр. И бузи јој на част, се свиња је знала наћи се, свјакмо угодити: ниједном од њих није ни на крај памети било, да има суларника. Ако је ипако или побожан мушки или племић (као што себо козаци називају) већедом у цркву, или, кад је врјеме рђаво, у шивок (крчма) — шивако није могло бити, да не сврне и Солузи на раз гокор и да појде који вадушак у мљену. (А кад Солузи дође у цркву у преној котули с китјаким опшњиво — то јакон на мах пошине капаљцати, млет глати брде и шишље сувајне, кс, ђаво баба, добра баба*. Солуза се свјакмо капаљца, а свиња је мислио, да се она само њему капаља.

Но, они, који би рад био пратити туђе носове, видео би да Солуза највише погледа на Чуба. Чуб је био удовац; омам возова шиноце делало је првог вадивога хата, два пара колона држали су дугачке вратове из носове стаје, а у свидушња муво платна мушња и куштња (горње жемно камене, налик нашој корету). У згр да, омам дела, маки и сунокрета, ништа је у широким перима дунак. Солуза је наглава, да би то било врло пријатно прасједанити своје миуме и с тога је худострчувања добру вољу старом Чубу. А да се Вакуза не би како год цинипито Чубовој ћери — Солуза је, као и све куме тијех ђета, наглава да најбоље, што више знавајати Чуба с коначем. Миже бити, да су ове сплетке и изишле Солузу за вршници, бар су тако баво у селу причале. Тердизе су, да је момак Кизедуенко у Солузе проинлог четвртка видно реи, као бабје аретено; да су је омет други вишели на вратилу како јаше путем; једном је понадици прибежала свиња, и стала кукурњикати као кокот, метнула на главу капу оца Кондрата и отрчала напад.

Таман некако кад ово бабе причаху, дође и чобанин Тиман Коретјани. Он је причао, да је својим очима видно, лежело на слами, како је вршница у голој кошуљи сисала крава, а он ни да се с места макно, тако је био закован врштинциним очима, а увице му је намазала нечим тако ружним, да је последије тога шјели мјебен љуциако.

Но други су о том сумњали, јер само сврчипини начелник мже разишавати вршницие да то су и гонорили Козаци: Ђаву бабе. Кад је Солуза изишла из пећи, као добра домаћица стаде све спремати по кући. Само велике носе врђе није тицала, што је Вакуза ту најмистиво, нека их оја и износи. Ђаво, међутим, још кад је узета у трубу, видео је Чуба в куца већ даасо од хате, зато одмах истрча на пећи, пресејче им пут и с себје отресе стадо изрихати сињег. Подиже се менаца. На вадузу се две сабијели. Сињег је шибаво сријед и страв тако, да се јавишмо могло отворити. Кад је све тако најмистиво, ђаво се омет врати Солузиној труби унијерен, да ће се Чуб с кумом вратити награт. Јаво је и то, да ће Чуб тамо згетити коначем, побиће се, то је сигурно. После тога дуго неће памети на ум коначу, да узме у руку коначу и да саниа онако ђавола. Тако је антикрет разишавало.

(Наставак сл.)

CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ

К Р И Т И К А.

ЗА БРАНКА.

(Сопријетак.)

Пошто је побратимство под ноге вргао, родну земљу злотвору јавдо, па крст часни сабду поводио, крај Бога мјесто наубио.

И бој се сарпава погибивој турском. Пада и Радивој а Гојко Цицвиј Пласава. И тако дубав Гојкова и Цицвијана побјеђује.

Иа ова дивне л о б о ј е д љ у б а в и долази прна слутња Мизе Стојановс дубе. У боју је Стојан погинуо. Али га је Миза сваки дан полавала, на гробу му грлове сузо лапа, сузе знаа, јале набрајала, име њему често спомињала тужи јавдо — кам би зналако, ма јад онај дуго не трајало.

Једно јутро прех зору румену
Нађоше је хладну и студену,
На гроб војвог тога најконила
Око крста руке обавила.

Дивни споменик доушних дубава и вјерности!

Па најпосебно дунах дубав Тадова и Хајкина. Таде ду-
би Хајку, а Хајка Радевоја. Да се ослободи од првога повад
нож иза паса

Удри Тала у срцашпе живао —
Аз' му мазда не учини криво,

Што тражио оно и нашоа,
Заш' отима' што му Бог не дао,
Та срце је од самога Бога,
Кад те не ће не гони никога.

Па хата бојиште да тражи Радевоја. Находи га, полаже на зелену траву, биједу руку меће му под главу, и гледа га Хајкуна сарота не би д' нашла трага од живота. Кад је виђела да већ мећа нађе, узне жољ, у срце се живо ударила на крај драгог на земљишу пала.

Ето саржине „Гојковс“ окле се види да је то дубавина а не јуначки сијен. И ва то је увод „Гојков“ на своме мјесту. И баш се морамо дивити умјетности песничкој како јам онијем лавијем изливом дубокога ошјењања диреккога наговјештење сласт и горчину дубавину. „Гојко“ је сарженици умјетнички сијен, а чини ти се, да је проста народна ријеча.

Шер нише о Гету: Мјесто да је умјетнички подражиаво старином начинима концепционалне лирике, он се своме властитијег пријугу, на је њихова ошјењања, сласти и боље ошјењава у особите мелодије, које околну и плајенше што су средње с најдешнијем звуцима чисте народне појезије.

Ово важи и за нашега Бранка.

Али је Бранко најдешње развио своју уметност и своју појезицу у „Ђачком раставку“. Проф. Јов. Живановић усупоредљује ову поезију са Шилеровијем Spaziergang-ом. „Ђачки раставак“ истина не обухвата све новонастало као ова песма Шилерова — пише г. Ж. — али обухвата све Српство и као што је прва по својем скалоу и језику једна од најбољих песама у целој још млачкој књижевности, тако је Бранков „Ђачки раставак“ по својем вештачком скалоу, по особито дивним стиховима и савршеном језику српског најдешња песма у целој књижевности српској.^{*)} А је држам да „Ђачки раставак“ по строју својој, по значајности књижевной и по надахнућу и замисли pjesничкој влијекну још више Фошколовој pjesми „О Гробницима“. Ова је Фошколова pjesма историја човјечанства^{**)}, а „Ђачки је раставак“ историја човјечјача од кољивке до гроба посматрана очима pjesника у првом цвијету младости, у којој је вјешто усудена и историја цвијетолог Српства. Г. Живановић врло добро говори: „Ђачки је раставак за онога, који га овако чита, само ирвасни пуночај, али који га потпуно схвати, као што треба, тај ће у томе наћи не само пуночаја него и плода.“^{***)}

И као што је pjesма „О Гробницама“ дала и оспурирала Фошкоу славу и мјесто међу великим pjesничима на величанственом Парнасу италијанском, тако је и „Ђачки раставак“ за владу Бранка уздигао на врхунац савјерног Парнаса српскога, да отодез за сва времена са Гундулићем, Негушићем, Мутисавићем, Стеријом, Мухомчићем, Јакшићем, Нушићем и осталим највишега напаша свој народ српскијем соком животнијем, да га однемењује и држи у својој са културнијем народијем.

Св. Вуловић пише: „Пегузи и Бранко... Колико сам о њима мислио и колико ми се год пута учинило, да је један њих, толико ми се исто пута учинило, да је други претеже. Не може се ту првенство уздети. Г. Живановић пише: „Сваки осећа и зна, да су то два највећа pjesника српска, са којима Србин свима великим светским песницима може споробити појединац у очу. У културној историји Србина има само вјеројатно појезицу, Негуша и Бранка. Као да је гудећу српској — народу да славу и поезију проживи. Ја сам најчешће једног, два од Мутисавића и Бранка као неким књижевцима неких ераца проглашених за прве српске pjesнике. Главе народа — главе свих божица.“^{****)}

А г. Живановић о истом предлогу овако: „Сваки прави pjesник има свој стил. Стилом се Пегузи и Бранко разликују, али који коса надахнуће? Стилу је Бранкови главо багровијем, који то багровијем багровијем ирвасно објаснио, да Вуловићу је као међу људица, који се славнијем ирвасно људица напаша. Кад те ко запита, који ти је ирвасно угоднији, а човек не зна ни да те одговори, јер му је један и други ирвасно једнако пријатан, а међу један и други једнако сладак. Тако и са стилном Бранковијем и Негушићем и са њиховом појезицом. Тешко је то казати, који њека претеже. Бранко и Пегузи су прва писаници српски.“^{*****)} Најпослејше pjesник Црноразовић у писму епископа милошјевог покорницима, овако завршије сонет Бранку:

Томо сад си својом роду дика
Ал' овде ти пова зајеника.

Овај суд напаша је највјештачије потврде о преносу Бранковијем коса на Спиржидово. Ону свесречно величанствену свеновачност епохајну пронајела је сама Бранковија поезија, без утицаја којеје владе, којеје власти, икаквог друштва. Што није онај спонтанни догађај због се за пркос владима и властима. А која поезија има толику силе, то је у правном смислу поезија. Који pjesник из гроба електридне расијале удове народно па ил

Са Дрине и Саве,
Са Перевто воде и Мораве,
И са Крке, Дине и Цетиње
И са мора оне воде силе

свако једвајим отјебањем заноси, једном мишљу опија, то је

*) Јанор 1883 бр. 6.

**) De Sanctis, Storia della letteratura. Ки. II, стр. 453.

***) Јанор 1883 бр. 7.

****) Дозимовића 18 7.

*****) Јанор 1883 бр. 2.

pjesnika pjesnik. Сав је свијет видно, да српски народ има такога pjesника. Тај је pjesник Бранко Радичевић.^{*)}

Л. Томаковић.

КЊИЖЕВНЕ ВИЈЕСТИ.

Друштва.

(Матица Српска у Новом Саду.) Књижевни одбор овога друштва имао је састањк 12. Јула, на којем су ове ствари расправљале:

Секретар као уредник јавља, да се доплатила 143. свеска „Летописа“ (III, за год. 1885.) и да је у њој довршен чланак А. М. Матића под насловом „Садашњи и будући електрицитет“, те би му ваљало одредити награду сада кад се она колико знамо.

Узима се на знање и за симонијем чланак одређује се А. М. Матићу награда од 52 фор.

Исте секретар јавља, који су члани спремили за 144. свеску „Летописа“ (вошељде за ову годину) и да ће у 143. свесци бити и некролози дру Мил. Ђорђевићу и Емилу Микићу.

Исти секретар јавља, да је одбор за издавање „Књига за народ“ са заједкувие Петра Ковенића имао три састања од највећеје сједице књижевног одбора.

На састанку од 20. Априла (2. Маја) о. г. пријемно је за ту библиотеку дјело: „Наглавница правила о практичном васпитању дјецџ“, које је по немачком израдила Милева Симићева, а ијесу пријемна ова дјела: 1. „О васпитању“, од П. Радосављевића; 2. „Ратар у пољу и на дому“, од Петра Ј. Клежасића; 3. „Одјело у сталони у своје однесу с ваздухом“, од Р. Радоа, с француског превео Звранко Рајковић и 4. „Др. Ј. Марин у Бољешину, или поука о домаћем васпитању“, од Богдана Доброволскића.

На састанку од 5. (17.) Јуна пријемно је за библиотеку дјело др. Милоша Јовановића Батуца под насловом: „Буквица здравља“ и ијесу је одређено у име награде 20 ф. по италијанском табаклу.

На састанку од 4. (16.) Јула о. г. пријемна су за библиотеку ова дјела: 1. „Дукања Волости“, од др. М. Јовановића Батуца и ијесу је одређено 20 фор. по италијанском табаклу; 2. „О чојоци“, што га је по Берлину и Турску превео Борје Габоновић и иредоложио одређено је у име награде 30 ф. по италијанском табаклу.

Ијесу пријемна четри главо на пошлате књиге Својослове „Штедиња“, које је превео Андрија М. Матић. Те су главо: 1. Вредноста; 2. Како су навике у штедишо; 3. Примери на штедљивоста; 4. Шта приједо штедине.

Према досад пријемном градува за „Свјетлости за народ“ одређено је, да у свеску узе: „Животице Петра Ковенића“, од др. Илије Вучетића и поизи за издавање књига за народ; у II. свеску „Буквица здравља“, од др. Милоша Јовановића Батуца, а у III. „Буквица болести“, од истог писца. Све три своје свађе ће и раслазеће се у један мах.

Према предлогу члана др. Ствона Павловића, што га је учинио на састанку књижевног одјељена у погледу „Летописа“ и који је предлог унићен књижевном одбору да са шаоди у колико и како може — јошва са заса, да „Летопис“ доноси некроле не само преминућих српских књижевника, као што је у предлогу, већ и некроле народних добротвора. (Иставеће се).

*) Г. Павловић мисли, да се Бранко утврдио на Јована Новака. Очева миса, свама изгледа осећа, нита се то може ни притврдјавати, јер је Новак већо своју „Завару“ г. 1847 исте године кад и Бранко прву књигу својеје pjesме, од којих је „Ђачки раставак“ написан г. 1844. Бранко се утврдио на свесне народне pjesме, па које је и Новић утврдио савремено само разликотвјерној усудом. То је иште.

Још један рјези међу врјетелца Ј. Кељевићу, који мисли, да је Бранко у pjesми брату Ствону заборовао, да је започео говор о „тополицџ“ кад настајала:

На грамама зистова ту пуно,
Дуб иштура са свјетом иштуру,
тер да је овде дуб мјесто тополицџа. А да ме убаде погрешком издвљена нешто дуб мјесто трупа? Али ако је баш јасно у рукопису Бранковином нешто, нар ова рјези неће на свој мјесту српског „граја“? Тополица остале, али она има дуб и граје. И на мјесту дуба у оном стиху не може ставити „тополицџ“, већ само трупа или врјети. Пjesник је нах остварио дуб дуб одборан на правци стога овога дјела стаба суиор граја, које дрггај извршио прату. За то се не може ни притврдјавати, да дуб овде долази као савишном рату. То грава не допштају. Дакле овде нема никакво „издвљена“.